

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وصلی الله علی محمد وآله الطاهین

مطالعات قرآنی و حدیث

دوفصلنامه علمی - تخصصی مطالعات قرآن و حدیث

سال سوم، شماره اول / پاییز و زمستان ۱۳۸۸

صاحب امتیاز: دانشگاه امام صادق (ع)

مدیر مسئول: دکتر رضا محمدزاده

سردبیر: دکتر مهدی ایزدی

مدیر داخلی: محمد جانی پور

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا)

آذرتاش آذرنوش ..... استاد دانشگاه تهران
مهدی ایزدی ..... دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
محمدباقر باقری کنی ..... استاد دانشگاه امام صادق (ع)
عبدالکریم بی آزار شیرازی ..... دانشیار دانشگاه الزهراء (س)
احمد پاکتچی ..... استادیار دانشگاه امام صادق (ع)
سید کاظم طباطبایی ..... استاد دانشگاه فردوسی
عبدالهادی فقهی زاده ..... دانشیار دانشگاه تهران
عباس مصلائی پور یزدی ..... دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
سید رضا مؤدب ..... استاد دانشگاه قم

مترجم چکیده‌ها به انگلیسی: دکتر محمود کریمی

ویراستار ادبی: محمد جانی پور

مقالات این دوفصلنامه لزوماً بیان‌کننده دیدگاه دانشگاه نیست.

نقل مطالب تنها با ذکر کامل مأخذ رواست.

۲۰۰ صفحه / ۳۰۰۰۰ ریال

امور علمی و تحریریه: دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱، داخلی ۳۷۴، نمابر: ۸۸۰۸۰۴۲۴

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق (ع)

<http://quran.sadiqjournals.ir>

امور فنی و توزیع: مرکز تحقیقات میان رشته‌ای علوم انسانی و اسلامی، اداره نشریات

داخلی ۲۴۵، نمابر: ۸۸۵۷۵۰۲۵

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵

<http://mag.isu.ac.ir>

E-mail: mag@isu.ac.ir

مهدویت و حکومت جهانی در قرآن

ایران سلیمانی*

بتول عزیزی**

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۷/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۸/۱۱/۲۱

در این نوشتار برآنیم تا با بیان مجموعه‌ای از آیات و روایات، ویژگی‌هایی از ساختار حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) را تبیین کنیم. از آیات قرآن بر می‌آید که خداوند به «صالحین» که از یاوران مهدی هستند، چند بشارت داده است: جانشینی خداوند و حکومت در زمین، نشر آیین حق در گستره جهان و از میان رفتن اسباب ترس و وحشت و ناامنی. این آیات و روایات به روشنی بیانگر حاکمیت الله و اولیای امر و احکام قرآن، پیروزی دین اسلام و نابودی حکومت‌های مادی‌گراست. در دولت کریمه مصلح جهانی، بحران‌های جهانی خاتمه می‌یابد و کاخ‌های گمراهی ویران می‌شود. در عصر طلایی ولایت مهدوی، فرهنگ عشق حقیقی و عدالت و صداقت، جامعه را می‌آراید.

چشمه‌های حکمت و دانش بر زبان‌ها جاری می‌شود. انسان‌ها نیز دیگر نمی‌توانند با سلطه و جنگ و خون‌ریزی، دامن عدالت را آلوده سازند. محورهای عدالت در عصر ظهور عبارتند از: عدالت در تساوی حقوق، عدالت در انتخاب افراد شایسته و عدالت در اجرای قانون، حضرت (عج)، مدیران صالح، عادل و کارآمد را به کار می‌گمارد، تا عدالت اجتماعی در جامعه جامه عمل بپوشد. در حقیقت عدالت اجتماعی، همان عدالتی است که در حکومت واحد جهانی امام مهدی (عج) برپا می‌شود و برپایی آن، بزرگ‌ترین رسالت جهانی آن امام است. چرا که عدالت مهدوی، استمرار عدالت نبوی و علوی است که تشکیل انقلاب اسلامی زمینه تحقق حکومت جهانی عدالت‌گستر امام (عج) را فراهم کرد. لذا طبیعی است پیمودن راه این عدالت، همت و فعالیت مضاعف می‌طلبد تا بتوانیم زمینه‌ای روشن برای تألؤ و این منبع نورانی مهیا سازیم.

واژگان کلیدی

مهدویت، حکومت جهانی، عدالت، قیام، انتظار، موعود

* استادیار گروه فقه و حقوق دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل I_soleimani_129@yahoo.com

** کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل (نویسنده مسئول)

B_azizi_2004@yahoo.com

مقدمه

در آیین اسلام مهدویت مسئله‌ای اصیل و ریشه دار، با سابقه چهارده قرن است که رنگ کهنگی نگرفته، بلکه با پیشرفت سریع صنعتی و انحطاط اخلاقی بشری و زندگی پر رنج و درد، هر آن و لحظه سوزان بشریت نسبت به وجود مقدس حضرت مهدی بیشتر و نور امید برای ظهور آن خورشید فروزان شعله‌ورتر می‌گردد. چرا که از نظر جامعه اسلامی کلیه مفاهیم و معتقدات اصیل اسلامی ریشه در کلام الهی دارد و عقیده به ظهور حضرت مهدی (عج) نیز یکی از معتقدات اصیل اسلامی است که گسترش جهانی با ایمان اسلامی و پیروزی حق بر باطل و استقرار کامل و همه جانبه ارزش‌های انسانی و بالاخره تشکیل مدینه فاضله و حکومت واحد جهانی در میان مسلمانان ریشه قرآنی دارد. به طوری که صورت کلی و مایه اساسی آن در قرآن کریم تجلی یافته است؛ و در باب ظهور حضرت مهدی نیز به تمام پیروان اسلام بشارت داده است.

نویدهای مصلح بزرگ جهانی و بشارت ظهور حضرت مهدی (عج) علاوه بر قرآن در تمام کتب مذهبی ادیان نیز وارد شده است به نحوی که اصالت و حقیقت مهدویت را تأیید می‌کنند. روایات ائمه معصومین (ع) نیز ظهور چنین مصلحی را تأیید می‌کند.

لذا این مقاله در صدد است با ذکر مفهوم واقعی انتظار از دیدگاه اسلام و قرآن و وظایف منتظران حقیقی آقا ولی عصر (عج) و ارائه راهکارهای مناسب برای ایجاد زمینه‌های لازم به خاطر آماده سازی جهان اسلام و مسلمانان نسبت به تعجیل ظهور مهدی موعود (عج) و ضرورت تشکیل حکومت عدل جهانی، یادآور این مطلب باشد که مسئله مهدویت و اندیشه انتظار و ظهور حضرت مهدی (عج)، آخرین امام زنده و حاضر شیعیان در عصر غیبت، یکی از مسایل بسیار مهم دینی است. چرا که بزرگ‌ترین دغدغه و آرمان انسانی شیعیان جهان فرا رسیدن زمان قیام حضرت بقیه‌الله الأعظم (عج) و برقراری عدالت است. بنابراین مسئولان، برنامه‌ریزان، سیاستمداران و پژوهش‌گران عزیز، برای تحقق این آرمان‌ها و آرزوها و برای ایجاد بستری مناسب در جهت توسعه هماهنگ و پایدار، آماده سازی مقدمات ظهور در چارچوب ارزش‌های اعتقادی و باورهای اسلامی، مسئولیت خطیری به عهده دارند. ارتقای فرهنگ و دانش و معرفت افراد جامعه و داشتن برنامه راهبردی مدون برای آماده سازی این شرایط باید دغدغه

اصلی پرچم‌داران این حرکت باشد. تا جامعه اسلامی را به بالاترین قله‌های عزت و کمال برسانند. این حرکت لازم است در چارچوب ارزش‌ها و معیارهای اسلامی و در مسیری باشد که به ظهور حضرت مهدی (عج) منجر گردد؛ لذا انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج) که از مهم‌ترین و وسیع‌ترین انقلابات جهانی است و مربوط به همه جهان است، باید در ابعاد مختلف زمینه سازی شده باشد زیرا بدون آن به پیروزی نخواهد رسید.

معرفی اجمالی حضرت مهدی (عج)

نام مبارک حضرت مهدی (عج) همانم جد بزرگوارشان رسول الله، «محمد» است، که بسیاری از مورخان بر این عقیده‌اند خود پیامبر گرامی ایشان را به این نام نامیده است. دیگر القاب مشهورشان عبارتند از: «مهدی، قائم، حجت، خلف، صالح، ابا صالح، ولی عصر، بقیه الله و صاحب‌الامر». نام مادر حضرت مهدی (عج) را «نرجس، ملیکه، ملیکا، سوسن، حکیمه، خمس، مریم، ریحانه، سبیکه و صیقل» گفته‌اند. او از طرف پدر، دختر یوشعا فرزند امپراتور روم شرقی و از طرف مادر، نوه شمعون از یاران مخصوص حضرت عیسی بن مریم (ع) و وصی اوست. حضرت مهدی (عج) در سحرگاه جمعه ۱۵ شعبان المعظم سال ۲۵۵ هجری قمری به دنیا آمد.

عمر شریف آن بزرگوار تا کنون حدود ۱۱۷۲ سال است. محمد بن عثمان سمري از نایبان خاص حضرت حجت می‌گوید: چون حضرت مهدی (عج) متولد شد، نوری از بالای سر او تابید و سر به آسمان کشید. سپس آن جناب به سجده افتاد و سر بلند کرد و آیات ۱۸ و ۱۹ سوره آل عمران را خواند.

آغاز امامت و خلافت و روز تجدید عهد و پیمان با آن میثاق الهی، یوم‌الله نهم ربیع‌الاول است که در ۵ سالگی و از هنگام شهادت امام حسن عسکری (ع) شروع شده است.

غیبت صغرای امام نیز از لحظه شهادت پدر بزرگوارشان، شروع شد و تا ۷۴ سالگی امام؛ یعنی ۶۹ سال ادامه یافت. در این دوران، مردم از طریق نایبان و سفیران خاص با امام در ارتباط بودند. بعد از دوره پایان غیبت صغری، دوران غیبت کبری امام عصر (عج) شروع شد که تا امروز نیز ادامه یافته است (مدرسی، ۱۳۷۹، ج ۲، ص ۴۶۱).

۱. انتظار و ارزش فرهنگی آن

انتظار مفهومی اسلامی و ارزشی فرهنگی است که از آن، رفتار فرهنگی معینی سرچشمه می‌شود. گاه مردم از انتظار برداشت منفی می‌کنند که در این صورت، انتظار به مفهومی برای تخدیر و مانعی برای حرکت تبدیل می‌شود، و گاه نیز از آن برداشت مثبت دارند که در این صورت عاملی از عوامل حرکت و قیام و انگیزش در زندگی مردم خواهد بود.

بنابراین انتظار، یک فرهنگ و مفهومی فرهنگی است که در ساختار ذهنی، اسلوب اندیشه، شیوه زندگی و چگونگی نگرش ما به آینده به شکل فعال و مؤثری دخالت داشته و در ترسیم خط سیاسی که برای حال و آینده خود رقم می‌زنیم، تأثیرگذار است. قریب به ۱۱۰۰ سال است که انتظار در زندگی ما ریشه فرهنگی خود را گسترده است زیرا غیبت صغری در سال ۳۲۹ ق. به پایان رسیده و از آن تاریخ تقریباً ۱۱۰۰ سال گذشته است. در طول این مدت، مسئله انتظار به گونه مؤثری در ساختار اندیشه سیاسی و انقلابی ما دخالت داشته است. اگر بدون عامل انتظار به تاریخ سیاسی و انقلابی خود بنگریم این تاریخ بلند جایگاه دیگری خواهد داشت. انتظار بر دو نوع است:

نوع اول؛ انتظار نجاتی که در توان انسان نیست آن را جلو یا عقب بیندازد همانند انتظاری که شخص غریق در رسیدن گروه نجات مستقر در ساحل به سوی خود دارد، حال آن که وی آنان را می‌نگرد که برای نجات او به راه افتاده‌اند. بی‌گمان غریق را یارای آن نیست که زمان رسیدن گروه نجات را به خود نزدیک‌تر کند.

نوع دوم؛ انتظاری است که انسان می‌تواند آن را نزدیک گرداند و طلب کند؛ مانند بهبودی از بیماری، اجرای طرحی عمرانی یا علمی یا تجاری با پیروزی دشمن و رهایی از فقر.

با این حال، انتظار از نوع دوم با انتظار از نوع اول تفاوت خواهد داشت و در محدوده قدرت و اختیار انسان هست که در تحقق آنچه انتظارش را می‌کشد شتاب ورزد یا درنگ و سستی روا دارد و یا عطایش را به لقایش بخشد. از این رو انتظار از نوع دوم علاوه بر امید و مقاومت، حرکت و برپایی نیز خواهد بخشید.

در مفهوم انتظار با علل ناامیدی از انتظار و مأیوس شدن از آن را می‌توان ناشی از عقب‌ماندگی اقتصادی علمی، شکست نظامی و سوء مدیریت، حاکمیت مادیات بر زندگی و سستی و ناامیدی و جهل نهفته در وجودمان و فقدان جسارت و شجاعت شمرد (حاتمی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۷).

۲. ضرورت تشکیل حکومت عدل جهانی

برای رفع نابسامانی‌ها و جلوگیری از جنگ‌های خانمان‌سوز و رهایی یافتن از کشمکش‌های موجود جهان لازم است یک حکومت واحد جهانی بر اساس عدالت و آزادی تشکیل شود. بر همین اساس مردمان مطابق فطرت ذاتی خود در همه جا و همه وقت در اثر فشارهایی که ستمگران در حق آن‌ها روا می‌دارند، از خواب گران بیدار می‌شوند و تشنه عدالت و آزادی می‌گردند و به دنبال نجات دهنده‌ای که آن‌ها را از وضع موجود نجات دهد و آزادی را برایشان به ارمغان بیاورد می‌گردند. این همان چیزی است که پیامبران، صلح جویان، آزاد اندیشان و خیر خواهان جهان در طول تاریخ بشر پیوسته به دنبال آن بوده‌اند و تاکنون محقق نگشته است (هاشمی شهیدی، ۱۳۸۰، ص ۴۱۱).

با این که اساسی‌ترین وظیفه انبیا و اولیا و حجت‌های الهی را هدایت جامعه بشری به سوی کمال مقصود و رهایی از منجلا ب پست حیوانی و نجات از چنگال حاکمان ستم پیشه شیطان مدار باید ارزیابی کرد و یکی از راه‌های رسیدن به پیشرفت در جهت نیل به آن را از طریق به دست گرفتن زمام امور جامعه باید دانست، اما باز هم مشاهده می‌شود که وقتی برای برخی امامان معصوم مسئله عهده داری حکومت به وجود می‌آید، از پذیرش آن امتناع می‌کردند و علت آن عدم وجود زمینه مناسب بوده است، زیرا اقدام به تشکیل و برپایی حکومت پیش از فراهم آمدن زمینه‌های مناسب و مقدمات لازم آن جز بر باد رفتن طرح و نقشه‌های سرّی و رو به رو شدن با شکست می‌شد و در نهایت نخبگان نهضت از بین می‌رفتند و ستمگران قدرت پیدا می‌کردند (حاتمی، ۱۳۸۴، ص ۴۴۵).

۳. سیمای حکومت حضرت مهدی (عج) در آینه قرآن کریم

قرآن کریم در زمینه ظهور و قیام حضرت مهدی (عج) بدون این که وارد جزئیات شود، به صورت کلی و اصولی بحث کرده است؛ یعنی از تشکیل حکومت عدل جهانی و پیروزی کامل و نهایی صالحان در روی زمین سخن گفته است. این گونه آیات را مفسران اسلامی، به استناد مدارک حدیثی و تفسیری، مربوط به حضرت مهدی (عج) و ظهور و قیام او دانسته‌اند. ما از مجموع آیات قرآنی^۱ که دانشمندان آن‌ها را ناظر به این موضوع دانسته‌اند و صراحت بیشتری دارند، جهت رعایت اختصار، چند آیه را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۱. خداوند در سوره قصص می‌فرماید: «وَ تَرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» (قصص: ۵)؛ و ما اراده کرده‌ایم بر آنان که در روی زمین به ضعف کشیده شده‌اند منت نهاده و آن‌ها را پیشوایان و وارثان قرار دهیم.

در این آیه کلمه (مُسْتَضْعَف) از ماده ضعف به معنای ناتوانی است. ولی وقتی این کلمه به باب استفعال می‌رود به معنی کسی است که او را به ضعف کشانده و در بند و زنجیر و ناتوانی نگاه داشته‌اند بنابراین مستضعف کسی نیست که ضعیف و ناتوان و فاقد قدرت و نیرو باشد بلکه کسی است که نیروهای بالفعل و بالقوه دارد اما از ناحیه ظالمان جبار سخت در فشار قرار گرفته ولی با این حال در برابر بند و زنجیری که بر دست و پایش نهاده‌اند تسلیم نیست و پیوسته تلاش می‌کند تا زنجیرها را بشکند و آزاد شود. خداوند به چنین گروهی وعده یاری و حکومت در زمین داده است. نه افراد بی دست و پا و ترسو که حتی حاضر نیستند فریادی بکشند تا چه رسد به اینکه پا در میدان مبارزه بگذارند. البته مستضعف اقسامی دارد: (مولوی نیا، ۱۳۸۱، ص ۱۲)

۱- مستضعف فکری و ذهنی؛

۲- مستضعف اقتصادی؛

۳- مستضعف اخلاقی؛

۴- مستضعف سیاسی.

آنچه بیشتر قرآن روی آن تکیه کرده، همان مستضعفین سیاسی و اخلاقی می‌باشند. و همیشه در طول تاریخ این مستکبران بوده‌اند که برای تحکیم پایه‌های سیاست جابرانه خود قبل از هر چیز سعی می‌کرده‌اند توده مردم را به استضعاف فکری و فرهنگی بکشانند و سپس به استضعاف اقتصادی تا قدرت و توانی برای آن‌ها باقی نماند تا فکر قیام و گرفتن زمام حکومت را در مغز خود نپروانند (مولوی نیا، ۱۳۸۱، ص ۱۲).

این آیه بیانگر یک قانون کلی برای همه اعصار و قرون و همه اقوام و جمعیت است. می‌گوید ما اراده داریم که بر مستضعفان منت بگذاریم و آن‌ها را پیشوایان و وارثان حکومت روی زمین قرار دهیم. این بشارتی است در زمینه پیروزی حق بر باطل و ایمان بر کفر. نمونه‌ای از تحقق این مشیت الهی حکومت بنی اسرائیل و زوال حکومت فرعونیان بود. و نمونه کامل ترش حکومت پیامبر اسلام (ص) و یارانش بعد از ظهور اسلام بود. حکومت پا برهنه‌ها و تهی‌دستان و مظلومان پاک دل که پیوسته از سوی فراعنه زمان خود مورد تحقیر و استهزاء بودند و تحت فشار و ظلم و ستیز قرار داشتند. نمونه گسترده‌تر آن ظهور حکومت حق و عدالت در تمام کره زمین به وسیله مهدی (عج) است.

این آیه از جمله آیاتی است که به روشنی بشارت ظهور چنین حکومتی را می‌دهد لذا در روایات اسلامی می‌خوانیم که ائمه اهل بیت در تفسیر این آیه اشاره به این ظهور بزرگ کرده‌اند (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ج ۱۶، ص ۱۷).

امام علی (ع) در این خصوص پس از پیشگویی بازگشت و گرایش مردم جهان به سوی خاندان وحی، این آیه را تلاوت فرمودند (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۲، ج ۱۹، حکمت ۲۰۵، ص ۲۹).

محمد بن جعفر یکی از علویان، که در زمان مأمون بر ضد خلافت عباسی قیام کرد، می‌گوید: روزی شرح گرفتاری‌ها و فشارهایی را که با آن‌ها روبرو هستیم، برای مالک بن انس نقل کردم. او گفت: صبر کن تا تأویل آیه: وَ تُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ ... آشکار گردد (مرکز فعالیت‌ها و پژوهش‌های قرآن و عترت، ۱۳۸۰، ص ۴۷).

در این آیه خداوند بر سه مسئله تکیه نموده است که عبارتند از:

۱- می‌خواهیم مستضعفان را مشمول نعمت‌های خود سازیم.

۲- آنان را پیشوایان قرار دهیم.

۳- می‌خواهیم آنان را وارثان حکومت روی زمین مقرر داریم.

از امام محمد باقر و امام صادق(ع) نیز روایت شده است که فرمودند: این آیه مبارکه مخصوص صاحب الامر است که در آخرالزمان ظاهر می‌شود و فرعونیان و جباران را نابود می‌سازد و شرق و غرب جهان را به تصرف خود در می‌آورد و آن را چنان که پر از ظلم و جور شده است مالمال از عدل می‌سازد.

علامه قندوزی نیز در ضمن حدیثی روایت کرده است: ابو محمد - امام حسن عسکری - در هفتمین روز ولادت فرزندش مهدی (عج) به او گفت: سخن بگوی ای فرزند کوچکم؛ پس شهادتین را به زبان جاری نمود و بر پدران خویش یکی پس از دیگری صلوات فرستاد و این آیه را تلاوت فرمود. این بشارتی است در زمینه پیروزی حق بر باطل و ایمان بر کفر و این بشارتی است برای همه انسان‌های آزاده و خواهان حکومت عدل و داد و بر چیده شدن بساط ظلم و جور. در روایات و اخبار معصومین نیز این آیه درباره ظهور و بروز چنین حکومتی تفسیر شده است (مولوی نیا، ۱۳۸۱، ص ۱۱).

۲. آیه دیگر در زمینه ظهور حضرت مهدی آیه ۸۶ سوره هود می‌باشد: «بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ وَ مَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ» (هود: ۸۶)؛ (و بدانید) که آنچه خدا بر شما باقی گذارد (برکت بخشد) بهتر است اگر واقعاً به خدا ایمان دارید و من نگهبان شما نیستم.

امام باقر (ع) در تأویل این آیه شریفه می‌فرماید: هنگامی که مهدی ما ظاهر شود به خانه کعبه تکیه می‌دهد و ۳۱۳ تن یاران خالص او به دورش گرد آیند. اولین سخنی که به زبان مبارکش جاری شود این آیه است سپس می‌فرماید: «من بَقِيَّةُ اللَّهِ، خَلِيفَةُ اللَّهِ وَ حِجَّةُ اللَّهِ». هستم بر شما، آنگاه احدی بر آن حضرت سلام نمی‌کند جز آن که می‌گوید: «السلام عليك يا بَقِيَّةُ اللَّهِ في الارض؛ سلام بر تو ای بازمانده خداوند در زمین». بعد از آن چون یاران دیگر آن حضرت که یک گروه ده هزار نفری باشند به دور او گرد می‌آیند. یهودی و نصرانی و کسی که غیر خدای تعالی را پرستش نموده باقی نمی‌ماند

جز این که ایمان می‌آورد و او را تصدیق می‌نماید و همه ملت‌ها یکی می‌شود و آن هم ملت اسلام است و پس از آن برای هر معبودی که به جز خدای تعالی مورد پرستش بوده آتشی از آسمان می‌آید و او را می‌سوزاند (هاشمی شهیدی، ۱۳۸۰، ص ۲۶۶).

۳. قرآن کریم در رابطه با مهدویت آیه دیگری را بیان می‌دارد: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ»^۲ (انبیاء: ۱۰۵)؛ ما در زبور پس از تورات نوشته‌ایم که این زمین را بندگان صالح من به میراث خواهند برد. امام صادق (ع) در بیان معنای این آیه کریمه فرمود: «تمام کتب آسمانی ذکر خداست و بندگان شایسته خدا که وارثان زمین هستند حضرت قائم (عج) و یاران او می‌باشند».

در واقع یکی از پادشاه‌های دنیوی صالحان این است که تلاش آنان در تاریخ بی نتیجه نمی‌ماند و زمینه ساز نجات جوامع بشری می‌شود و آیه مذکور به این حقیقت اشاره دارد که این وعده جدید نیست بلکه در مذاهب گذشته نیز سابقه داشته است و از آنجا که حکومت جهانی صالحان در گذشته تحقق نیافته است در خود آیه اشاره روشنی به قیام امام مهدی (عج) شده است. علاوه بر آن روایاتی که در تفسیر این آیه از معصومین نقل شده است صراحتاً دلالت بر این دارد که تحقق این آیه شریف در برپایی حکومت مهدی (عج) است (اسکندری، ۱۳۸۱، ص ۷۳).

در این آیه به یکی از روشن‌ترین پادشاه‌های دنیوی آن‌ها که حکومت روی زمین است با بیان شیوایی اشاره کرده است که سرانجام، بندگان صالح من وارث زمین خواهند شد.

هنگامی که بندگان با ایمان شایستگی‌ها را برای خود فراهم سازند خداوند نیز کمک و یاری می‌کند تا آن‌ها بینی متکبران را به خاک بمالند، دست‌های آلوده‌شان را از حکومت زمین کوتاه کنند. و وارث میراث‌های آنان گردند. بنابراین تنها مستضعف بودن دلیل بر پیروزی بر دشمنان و حکومت روی زمین نخواهد بود، بلکه از یک سو ایمان لازم است و از سوی دیگر کسب شایستگی‌ها و مستضعفان جهان مادام که این دو اصل را زنده نکنند به حکومت روی زمین نخواهند رسید (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ج ۱۶، ص ۵۱۵).

تعبیر به زبور و تورات به این دلیل است که داوود یکی از بزرگ‌ترین پیامبرانی بود که تشکیل حکومت حق و عدل و داد و بنی اسرائیل نیز مصداق روشن قوم مستضعفی بودند که بر ضد مستکبران قیام کردند و دستگاه آن‌ها را برچیدند و وارث حکومت و سرزمین آن‌ها شدند (مولوی نیا، ۱۳۸۱، ص ۹).

۴. امام صادق (ع) فرمود آیه: «أَمِنَ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ...» (نمل: ۶۲)؛ جز خدا کیست که دعای درمانده واقعی را اجابت کند و بلا را رفع نماید و شما را خلفای زمین قرار دهد؟... درباره قائم آل محمد (ص) نازل شده است به خدا سوگند، او همان مضطر درمانده‌ای است که چون در مقام ابراهیم دو رکعت نماز گزارد و فرج خویش از خدا بخواهد خداوند دعایش را اجابت کند و بدی‌ها را برطرف سازد و او را در زمین خلیفه قرار دهد (قمی، ۱۳۶۴، ج ۲، ص ۱۲۹).

۵. خداوند در جایی دیگر می‌فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ...» (نور: ۵۵)؛ خداوند به کسانی که شما که ایمان آورده و عمل شایسته انجام دادند، وعده داده است که آن‌ها را در روی زمین جانشین قرار دهد. چنانچه کسانی که قبل از ایشان بودند، جانشین ساخته بود و دینی که برای ایشان پسندیده در جهان استقرار خواهد بخشید.

این آیه شریفه نیز بیانگر خلافت جهانی امام مهدی (عج) است و طبق تفسیر بسیاری از مفسرین از جمله علامه طباطبایی در تفسیر المیزان و غیره... بر اصل حکومت مهدی (عج) صحه می‌گذارد. جانشینی خدا بر روی کره زمین، مبین این مدعا است.

۶. سوره اسراء، آیه ۳۳ که می‌فرماید: «... وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لَوَلِيَّهِ سُلْطٰنًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا» (اسراء: ۱۷)؛ ... و آن کس که مظلوم کشته شد، ما به ولی او حق حکومت (و حق قصاص) دادیم پس در کشتن، اسراف و زیاده روی نکند که او از جانب ما منصور و مورد حمایت است.

۴. تفاوت جهان قبل و بعد از ظهور

وضعیت جهان و جهانیان از نظر اقتصادی و مادی و از نظر معنوی و حکومتی تفاوت‌هایی دارد بر طبق نظر چند تن از علما و روحانیون یکی از عوامل تفاوت‌ها، برقراری عدالت واقعی در سراسر جهان می‌باشد و قبل از ظهور اوضاع نابسامان است و بعد از ظهور، حقوق و حقایق اتمام شده و به سامان می‌شود. قبل از ظهور، جهان پر از ظلم و جور است و بعد از ظهور مبنای قانون، عدل می‌باشد. افکار مردم در بعد از ظهور بالا رفته و مردم به هر لحاظی به کمال می‌رسند و وسایل و اطلاعاتی پیشرفته‌تر می‌شود. در بعد از ظهور جهش فوق‌العاده علمی و کامل شدن عقل مردم پدیدار شده چنان که تحولی به میزان دوازده برابر در علوم پدیدار می‌شود.

حکومت حضرت مهدی (عج) حکومت واحد جهانی با بهترین وضعیت حکومتی و اقتصاد مادی و معنوی است و در حقیقت بهشتی که آدم و حضرت حوا در آن بودند و از هر نعمتی متنعم بودند با تمام خصوصیاتش بر می‌گردد و تمام جهانیان به برکت امام مهدی از آن متنعم می‌شوند. تمام انحرافات حذف می‌شود و همه علوم مورد نیاز مخلوقات فراهم می‌شود. در زمان غیبت شخصیت شناسی و شخصیت‌گرایی به وسیله معنویت و ایمان خواهد بود. در زمان ظهور همه جهان و آنچه در آن است اعم از جاندار و بی جان در خدمت مؤمنین عادل قرار می‌گیرد. و همه ترس‌ها در بعد معنوی و مادی تمام می‌شود. وضعیت جهان در قبل و بعد از ظهور تفاوت‌های بی شماری دارد اما ارزش و برکت کاری که تحت لوای اهل بیت (ع) باشد به گونه‌ای بالاست که می‌توان به تحقیق در صدش را فاصله خدا تا غیر خدا تلقی نمود (واحد تحقیقاتی گل‌نرگس، ۱۳۸۲، صص ۱۱۰-۱۵۴).

۵. وظیفه مسلمانان در دوران غیبت

از آیات بی شمار قرآن و گفتار پیشوایان دین به روشنی در می‌یابیم که تعالیم اسلام به ویژه زمان و مکان خصوصی نیست بلکه برای همه انسان‌ها در تمامی روزگاران حامل پیام و رسالت است. راهی که قرآن نشان می‌دهد نمایشگر راه راست و درستی است که کاوشگر راه حق را گریزی نیست جز این که آن را بپوید و بدون محدودیت زمان و

مکان پذیرا باشد، زیرا پیامبر اسلام (ص) آمد تا مردم را به وسیله آیین پاک قرآن به سعادت برساند و از کژی‌ها و ناراستی‌ها برهاند و روح انسانی آنان را زنده کند. خاصیت زنده کننده و زندگی ساز از دستورات اسلام زودده نخواهد شد و در همه زمان‌ها حتی دوران غیبت امام قائم (عج) هم زنده بودن انسانی در پرتو قوانین اسلام خواهد بود.

این حکم خدا و پیامبر است که جاودانگی آن را تضمین کرده است و مردم نمی‌توانند حکم خدا و پیامبر را تغییر دهند و مثلاً بگویند دوران غیبت امام استثنا شده است و ما وظیفه‌ای نداریم. وظیفه و مسئولیت مسلمان در زمان غیبت و ظهور امام برابر است. یکی از وظایف و دستورهای دینی هر فرد مسلمان پاسداری دین و حفظ حقوق مردم و سلامت و نظم جامعه اسلامی است این موضوع در متون دینی به نام امر به معروف و نهی از منکر یاد شده است. امر به معروف و نهی از منکر تعهد و مسئولیتی است که اسلام به دوش پیروان خود می‌گذارد تا نهال و راستی‌ها ریشه گیرد و علف‌های هرز کژی و نادانی بخشکد. انجام این رسالت بزرگ ضمانت اجرایی بر قوانین دین خواهد بود تا از گزند حوادث و دستبرد ناهلان محفوظ بماند و همین رمز گسترش و پیشرفت اسلام است (دین پرور، ۱۳۶۱، ص ۹۶).

۶. ضرورت آمادگی برای ظهور

آمادگی عبارت است از عمل به وظایف دینی و تقوا، فراهم نمودن وسایل فرج بخش که از قدرت همه جز خداوند خارج است و باید همه شرایط از نظر تقوی و تهذیب فراهم باشد. برخی از علما آمادگی برای ظهور امام زمان را شامل موارد زیر شمرده‌اند:

بی‌اعتنایی به علایق دنیوی، اطلاع از حوادث ساختن خود، تسلط بر هواهای نفسانی و فداکاری و گذشت فراوان، دعا کردن و خواستن از خدا، تقوی و تهذیب و تزکیه اعمال و افعال از خدا، التزام عملی به دین و پذیرش مسئولیت‌های دینی و به یاد آن حضرت بودن و به یاد آوردن دیگران، خودسازی و آماده باش کامل فکری و اخلاقی انتظار فرج و حفظ امید در خود و دیگران، اصلاح خویش و ایجاد جامعه صالح، خودسازی، شناساندن حضرت، ایجاد حالت انتظار، بسیج همگانی، یکپارچگی شیعیان و تقاضای فرج و اصلاح روحيات خود، متمرکز کردن توجهات فکری و

فرهنگی به سمت ظهور و نفی تبلیغات منفی، درد غربت و تنهایی امام عصر (عج)، استواری ایمانی و عقلانی، امر به معروف و نهی از منکر، دادن صدقه برای سلامتی آن حضرت، پاک کردن خود از گناهان، ترک غفلت از یاد آن حضرت، فرمان بردار بودن لازم بدون چون و چرا، دوری از خواسته‌های نفسانی، توقف در شبهات، تمام فعالیت‌های خود را در جهت گرایش به آن حضرت متمرکز کردن و خلاصه این که در تمام جهات خود را مطابق خواسته آن حضرت قرار دادن و آماده کردن عوام در بعد اضطرار و ... و مشخص است تنها کسانی در مسیر امام عصر باقی می‌مانند که بین خود و مولا را با رشته محکمی از عشق بسته باشند و به تنها چیزی که فکر می‌کنند آن است که معشوق آنان یعنی امام عصر ناراحتی و غصه‌ای نداشته باشد. شادی ایشان لبخند خشنودی امام است و بودن در کنار امام برای ایشان بهشت است. آمادگی برای امام زمان یعنی عشق به امام عصر، یعنی قطع همه وابستگی‌ها غیر از امام زمان (عج)، یعنی تمام وجود، ذکر سجود، بود و نبود و همه در یک کلام، ندبه عملی فراق امام (عج) باشد که: «أَيْنَ بَقِيَّةِ اللَّهِ الَّتِي لَا تَخْلُو مِنَ الْعِتْرَةِ الْهَادِيَّةِ» (نقدی، ۱۳۸۴، ص ۴۹۸).

۷. ضرورت برنامه ریزی و زمینه سازی

آماده سازی دنیا برای انقلاب امام عصر (عج) وظیفه گسترده، بزرگ و پیچیده است که این گروه در رویایی با ستمگران و طاغوت‌های ستمگر و سردمداران کفر بدان اقدام می‌کند. گروهی که عهده دار آماده سازی جهان برای ظهور امام عصر است به ناچار می‌باید در رویارویی با این نیروها از همان تشکیلاتی که جبهه استکبار جهانی برخوردار است برخوردار باشند. بلکه با تربیت ایمانی و جهادی و آگاهی سیاسی از دشمن پیشی گیرد. بنابراین طرح زمینه سازی برای قیام امام عصر که گروه زمینه سازان تدارک می‌بیند دارای دو جنبه است:

۱- رشد ایمانی جهادی و آگاهی سیاسی، که دقیقاً همان چیزی است که جبهه مقابل فاقد آن است.

۲- ایجاد تشکیلات سیاسی، نظامی، اقتصادی و اطلاعاتی که به ناچار در مانند چنین نبردی باید موجود باشد. تشکیلات سیاسی، نظامی، اقتصادی و اطلاعاتی بدون

وجود نظام سیاسی و دولت در جهان محقق نخواهد شد و این همان دولت زمینه ساز آن است که روایات زیادی مژده برپایی آن را داده‌اند و به ناچار شکل گیری چنین نیرویی در زمین ظهور امام (عج) را نزدیک می‌گرداند که بدون آن عوامل طبیعی فراهم نمی‌آید کسب چنین نیرویی نیازمند عمل و حرکت در متن زندگی است و فقط مترصد بودن و به انتظار نشستن به معنی منفی آن دردی را درمان نمی‌کند.

بر این اساس که تصویر شد مقدمات تحقق این مأموریت باید به دست جمیع انسان‌ها پی ریزی شود تا مهدی موعود آن را به انجام رساند روح مردم باید آماده پذیرش نظام الهی گردد و از تن دادن به ذلت خود را رها سازد و قطعاً تا چنین نشود ظهور تحقق نخواهد یافت.

بدین سان ظهور امام در خلأ بزرگ پدید می‌آید. خلایی که در روابط فرد و جامعه و در اندرون عالم و جاهل است و نیز در این خلأ است که او پیروزی را به دست می‌آورد. مقدمه انفجار ممکن است به صورت نفی بدعتی باشد که موجب تغییر یک نمونه شده است و در برابر آن مقاومت می‌شود و در آن فاصله‌ای اندک شعاع این انفجار و ترکش آن همه را می‌گیرد. حمله‌ها از تنگناها آغاز و به سرعت همه گیر می‌شود و مبارزه در می‌گیرد. عده‌ای کشته شده و گروهی دیگر تسلیم می‌شوند. در آن گاه که چاره‌ای نباشد ناگزیر تسلیم نیروی غالب گردند و خواسته و ناخواسته تن به عدل دهند حق را بپذیرند و مطیع آن گردند.

آن گونه تلاش‌ها امروز هم به همان خاطر و مقصد انجام می‌گیرد تا سرانجام منجر به ایجاد مدینه‌ای انسانی و اسلامی می‌گردد و همگامی در راه هدف ولی الله اعظم - امام زمان (عج) - باشد و گرنه پاک‌بازی‌ها و ابراز خلوص را هیچ گونه توجیهی قانع کننده نتواند بود (قائمی، ۱۳۸۲، ص ۱۰۰).

۸. اهداف حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)

اصلی‌ترین اهداف و خواسته‌های حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) که عمدتاً با اهداف جهانی شدن و جهانی سازی فرق دارد. عبارت است از:

۸-۱. برچیده شدن بساط محرمات الهی

هنگامی که در جامعه جهانی فرهنگ فضایل و ارزش‌های دینی حاکم گردد زمینه‌ای برای ظهور گناه و ناپاکی باقی نخواهد ماند و از طرف دیگر بدون برچیده شدن بساط ناپاکی‌ها و محرمات الهی فرهنگ فضایل و ارزش‌های دینی حاکم نخواهد شد.

۸-۲. جهان شمولی عدالت و مساوات

جهان شمولی عدالت و برابری در حکومت مهدوی از چنان جایگاه بالا و والایی برخوردار است که به عنوان بیت الغزل مهدویت در تفکر اسلامی به شمار می‌رود و در احادیث مهدویت به عنوان برجسته‌ترین آرمان قیام مهدی (عج) مطرح گردیده است. این برجستگی از یک سو، به دلیل جایگاه ویژه‌ای است که عدالت و مساوات در جهان‌بینی توحیدی دارد و از سوی دیگر تمام ارزش‌ها را در بردارد. اگر عدالت در عرصه‌های مختلف فردی و اجتماعی انسان تحقق یابد، چیزی جز توحید و ملکات انسانی تحقق نخواهد یافت.

البته، این نکته را نباید فرو گذاشت که عدالت آن گاه که با مقوله حکومت همراه گردد پیش از هر چیز به عدالت اجتماعی مانند اقتصادی، حقوقی، سیاسی و... نظر دارد و ناظر به مسایل اعتقادی و اخلاق فردی نیست.

۸-۳. فراگیری امنیت

امنیت یکی از مقوله‌هایی است که پیوسته مورد توجه حاکمان و سیاست‌مداران بوده است. لذا یکی از آرمان‌های حکومت مهدوی برقراری امنیت در جامعه است. به گونه‌ای که جان، مال و حیثیت افراد جامعه از تجاوز دیگران در امان باشد. در جامعه‌ای که امنیت برقرار نباشد زندگی تلخ و ناگوار خواهد بود. رسالت حکومت جهانی تحقق امنیت برای همه شهروندان، به ویژه مظلومان و مستضعفان است، زیرا آنان بیش‌تر در معرض ناامنی‌اند.

۸-۴. توسعه عمران و آبادانی

یکی از اهداف حکومت‌های دینی و رسالت‌های حاکمان الهی آباد کردن و عمران سرزمین‌ها و مناطق مسکونی بوده است. این مسئله از دیدگاه قرآن کریم یکی از

رسالت‌های آدمیان است، چون خداوند این کره خاکی را مهد آسایش و آرامش بشر قرار داده است.

۸-۵. رفاه عمومی

در جهان‌بینی توحیدی فقر و تهی‌دستی امر نامطلوبی است. بدین جهت یکی از رسالت‌های مهم پیامبران الهی مبارزه با پدیده فقر و تهی‌دستی بوده است. لذا در شرایع آسمانی برای حل این معضل اجتماعی راه کارهایی اندیشیده شده است که کامل‌ترین آن در شریعت اسلام است.

۸-۶. دوستی خالصانه

آن‌گاه زندگی اجتماعی لذت‌بخش و آکنده از صفا و صمیمیت است که افراد جامعه در ارتباط اجتماعی و خانوادگی خود به یکدیگر مهر بورزند و رابطه آنان بر اساس صداقت، محبت و دوستی خالصانه باشد؛ بدبینی، بدگمانی، حسادت، بخل، کینه و دیگر اوصاف رذیله از دل‌های آنان زدوده گردد. هرگاه این صفات ناپسند از میان آدمیان رخت بر بندد و صفات پسندیده جایگزین آن‌ها شود زندگی، سعادت‌مندانه‌ای خواهند داشت. لذا آنچه زندگی اخروی مؤمنان و پارسایان را بهشتی می‌سازد، محبت‌ورزی و دوستی خالصانه میان آنان است. در هر حال، فتنه‌های نکوهیده آدمیان ریشه در خصلت‌های نفسانی و شیطانی آنان دارد.

خودخواهی، حسادت، افزون‌طلبی، انتقام‌جویی کینه‌توزانه و نظایر آن ریشه‌های روانی و نفسانی فتنه‌ها و آشوب‌ها می‌باشند که به صورت آشکار و پنهان فضای زندگی اجتماعی را مکدر و آشفته می‌سازند. حال یکی از دست‌آوردهای حکومت جهانی مهدوی این خواهد بود که فتنه‌گری‌ها از میان می‌رود و دل‌ها با یکدیگر مهربان گردیده، صمیمیت و هم‌دلی فضای زندگی اجتماعی را عطرآگین و مبارک می‌سازد.

۸-۷. تکامل عقول

در جهان‌بینی توحیدی عقل جایگاهی بس بالا و والا دارد. عاقلان نیز از حرمت و کرامت ویژه‌ای برخوردارند. یکی از امتیازات پیامبران الهی برتری عقلی آنان بر دیگران بوده است، آنان در پرتو عقل توانستند بشر را در جهت سعادت دنیوی و اخروی

هدایت کنند، لذا در پرتو تعالیم و ارشادهای حکیمانه امام عصر(عج) و آمادگی بشر برای بهره‌مندی از تعالیم الهی همگان از دانایی و حکمت در حد بالایی برخوردار خواهند شد، و هیچ‌گونه سخنی یا رفتار جاهلانه و سفیهانه‌ای نخواهند داشت.

۸-۸. تکامل علوم

علم و دانش یکی از مکارم و مفاخر انسانی است. حضرت آدم(ع) به دلیل این که از موهبت «علم الاسماء» بهره‌مند بود، مسجود فرشتگان گردید. چنان که اگر مؤمن غیر دانشمند از درجه‌ای از کمال معنوی برخوردار است، مؤمن دانشمند دارای درجاتی از کمال معنوی خواهد بود.

یکی از دستاوردهای حکومت مهدوی این است که علم و دانش در همه ابعاد آن گسترش یافته و افراد جامعه از کامل‌ترین مواهب علمی برخوردار خواهد گردید. از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: علم از بیست و هفت حرف تشکیل شده است، مجموع علوم که پیامبران آورده‌اند دو حرف از این حروف بیست و هفت‌گانه بوده است و هنگامی که قائم ما (عج) قیام کند بیست و پنج حرف دیگر را در میان مردم منتشر خواهد ساخت و در نتیجه علوم به طور کامل در اختیار بشر قرار خواهد گرفت.

۸-۹. محو بدعت‌ها و احیای سنت‌ها

سنت عبارت است از آنچه پیامبر گرامی اسلام (ص) به عنوان راه و رسم زندگی مطلوب و تبیین قرآن کریم به امت اسلامی آموخت. پیامبر(ص) برای حفظ و فهم کتاب و سنت، امت اسلامی را به صورت مؤکد به پیروی از عترت خویش توصیه کرد اما آن‌ها به این سفارش به طور شایسته عمل نکردند و در نتیجه بدعت‌هایی در حوزه تفکر اسلامی پدید آمد. ولی اساس نامه و منشور حکومت جهانی مهدوی چیزی جز کتاب و سنت در شکل اصیل و صحیح آن نخواهد بود. از آن‌جا که مهدی موعود(عج) وارث علوم نبوی است، بدعت‌ها و سنت‌ها را به خوبی می‌شناسد. قبل از هر چیز بدعت‌ها را از دامن فرهنگ و تفکر اسلامی می‌زداید و سنت‌هایی که متروک و مهجور مانده‌اند احیا و اجرا می‌کند.

این موارد نمونه‌هایی از مهم‌ترین دستاوردهای حکومت جهانی مهدوی است که مجموعه آن‌ها جامعه‌ای آرمانی و ایده‌آل تشکیل می‌دهد و «حیات طیبه» قرآنی را به عنوان عالی‌ترین ارمغان، به جامعه انسانی عرضه می‌نماید.

چنین جامعه‌ای است که مطلوب و محبوب بشریت است، به همین سبب حکومت جهانی مهدوی با استقبال عمومی مواجه خواهد شد، و جز مستکبران که حیات شیطانی خود را در چنین جامعه‌ای در خطر می‌بینند با آن مخالفت نخواهند کرد؛ گرچه آنان نیز گرفتار خشم توده‌های عدالت‌جو، تعالی خواه و آرمان طلب خواهند شد.

۹-۱. راهکارهای اساسی برای رسیدن به جامعه مطلوب و جهانی اسلام

پس از آشنایی اجمالی با اهداف و ویژگی‌های جامعه جهانی و مطلوب اسلام، اکنون این پرسش مطرح می‌شود که اسلام چه اصول و روش‌هایی را برای رسیدن به جامعه منتظر مطلوب و جهانی ارائه می‌دهد؟ در ذیل به برخی از اصول و راهکارهایی که در قرآن و سنت آمده اشاره می‌شود:

۹-۱. آموزش و پرورش

اسلام، تعلیم و تزکیه را در صدر برنامه‌های خود قرار داده است، به گونه‌ای که از همان آغاز نزول وحی، آن را از وظایف اصلی و حتمی پیامبر(ص) به حساب آورد.^۳ بنابراین آموزش و پرورش در سرنوشت جامعه، نقش اساسی دارد زیرا بدون افراد صالح و سالم، جامعه صالح و شایسته پدید نمی‌آید و مردم در صورتی راه صلاح را می‌پیمایند که علاوه بر داشتن زمینه فردی درست در درون خود زمینه‌هایی خوشایند و جذاب را در جامعه ببینند. پس افزون بر طرح و برنامه ساختن افراد شایسته از راهکارهای ضروری رسیدن به جامعه مطلوب جهانی اسلام است.

۹-۲. تقویت بنیان خانواده

از آنجا که خانواده می‌تواند نقطه آغازین هر صلاح یا فساد باشد و اجتماع از ترکیب خانواده‌ها پدید می‌آید، به همین دلیل اسلام نیز بیش‌ترین توجه خود را به خانواده معطوف داشته است. پیامبر اکرم(ص) در این باره می‌فرماید: در اسلام هیچ بنایی نزد خدا محبوب‌تر از تشکیل خانواده نیست (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲).

طبیعی است هنگامی که خانواده بر اساس مؤدت و تفاهم متقابل شکل گیرد و پدر و مادر با تفاهم و تعاون و آگاهی، فضایی آرام و مطلوب برای رشد فرزندان پدید آورند، حرکت عمومی جامعه به سوی صلاح و سعادت خواهد بود. بدین سبب اسلام برای پدر و مادر به عنوان دو رکن سرنوشت ساز خانواده، مقامی والا و ارزشمند در نظر گرفته، آنان را دارای مسئولیتی حساس و ویژه می‌داند.

۳-۹. تعاون و همکاری گروهی

برای تحقق جامعه مطلوب و جهانی اسلام، تعاون و همکاری گروهی به عنوان یکی از اصول و راهکارهای مهم مطرح می‌شود، خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: بر نیکی و پرهیزکاری یکدیگر را یاری کنید و با همدیگر همکاری کنید (مائده: ۳). پیامبر اسلام (ص) با بیان‌های گوناگون، مسلمانان را به تعاون و یاری رسانیدن به یکدیگر تشویق و ترغیب کرده است از جمله: «خداوند، تا زمانی که بنده در کمک و یاری هم نوعش کوشاست، بنده‌اش را یاری می‌کند»^۴ (کلینی، ۱۴۰۱ق، ج ۱، ص ۳۷۵).

۴-۹. تحریم عوامل فساد جامعه

از دیگر راهکارهای اسلام برای سلامت جامعه و اعتماد متقابل مردم به یکدیگر در جهت تحقق جامعه جهانی اسلام، تحریم اعمالی است که پاکی و سلامتی جامعه را به خطر می‌افکند. اسلام از یک سو با تحریم اعمالی همچون دروغ، غیبت، تهمت، قمار، سرقت و مقرر کردن کیفر برای برخی از آن‌ها حد و مرزی برای رفتارهای اجتماعی قرار داده و از سوی دیگر، افشای گناهیانی را که سبب دریده شدن پرده عفت عمومی می‌شود جرم دانسته است: به راستی کسانی که دوست دارند که فاحشه و بدکاری در کسانی ایمان آورده‌اند شایع گردد، برای چنین کسانی در دنیا و آخرت عذابی دردناک مهیاست (نور: ۱۹).

البته تحریم عوامل فساد و امر به اجتناب از آن‌ها بدان معنا نیست که فرد گوشه‌گیری را اختیار کند. و از جامعه دور شود. پیامبر اکرم (ص) در سخنان خود گوشه‌گیری را فاقد ارزش دانسته و جدا شدگان از جماعت مسلمانان را از دایره اسلام

خارج شمرده است: «هرکس از جماعت مسلمانان جدا شود، قید اسلام را از گردن خود برداشته است» (حکیمی، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۲۲۶).

۹-۵. تحکیم روابط اجتماعی

خداوند برای تحقق این اصل مهم، آداب اجتماعی ویژه‌ای همچون سلام کردن و دست دادن در آغاز ملاقات، رفق و مدارا، گشاده رویی، فروتنی، احترام به دیگران به ویژه سالخورده‌گان، زیارت و دید و بازدید برادر مؤمن فقط به خاطر خدا، عیادت بیماران، برآوردن نیازهای مادی و معنوی دیگران و ... وضع کرده است (کلینی، ۱۴۰۱، ج ۲، ص ۱۰۳ و ۲۰۰).

۹-۶. نظارت و مسئولیت همگانی

امر به معروف و نهی از منکر دو اصل مهمی است که اجرای قوانین فردی و اجتماعی و سلامتی جامعه را ضمانت می‌کند. در دیدگاه اسلام هر فرد همان‌گونه که مسئول اعمال خویش است، در برابر سلامت جامعه نیز مسئول شناخته می‌شود. قرآن کریم جامعه برخوردار از دو اصل مقدس امر به معروف و نهی از منکر را چنین وصف می‌کند: شما بهترین امتی هستید که برای مردم نمایان شدید، چرا که به نیکی و می‌دارید و از زشتی باز می‌دارید (آل عمران: ۱۱۰)، لذا در پرتو امر به معروف و نهی از منکر، قوانین الهی اجرا می‌شود و اهداف شریعت تحقق می‌یابد.

۹-۷. خودکفایی و عدالت اقتصادی

زیباترین نمایه جامعه جهانی اسلام، حالتی است که در آن هر فرد یا خانواده خودکفا بوده، از توان تأمین کریمانه نیازهای ضروری خویش برخوردار باشد. اعتدال اقتصادی از ضروریات دین و عبادت‌های مهم به حساب می‌آید و نه تنها موجب پاکی و وارستگی فرد می‌شود بلکه داروی بسیار مؤثری در پاک سازی جامعه و دفع آفاتی چون فقر و بیکاری است. بدین سبب قرآن کریم تأمین نیاز تهی‌دستان و ناتوانان را یکی از مصارف زکات و خمس می‌داند: منحصرأ صدقه‌ها (خمس، زکات و ..) برای نیازمندان، مسکینان است که از جانب خدا (بر شما) واجب گشته است (توبه: ۶۰).

۸-۹. عبادت فردی و جمعی

پرستش چشمه جوشانی است که از جان انسان سرچشمه می‌گیرد و بر همه شعبه‌ها و شاخه‌های وجود آدمی، آب زندگانی نثار می‌کند، آبی که دل را به عشق و محبت و زبان را به ذکر و ستایش، بدن را به تعظیم و کرنش و عقل را به خاکساری و سجده در پیشگاه معبود می‌کشاند. انسان با عبادت و نیایش خویشتن را در بستر عنایت الهی قرار می‌دهد و از هدایت و لطف او بهره می‌گیرد و قرب حق را با تمام وجود احساس می‌کند.

جامعه بریده از نیایش و پرستش همچون ذره‌ای پرتاب شده در جهان بی‌انتهاست: که در محاصره موج‌های بنیان‌کن پوچی و آشفتگی قرار می‌گیرد و افرازش سرانجامی جز خواری و سرنگونی در دوزخ ندارند. خداوند می‌فرماید: «به راستی کسانی که از عبادت و پرستش من متکبرانه استنکاف می‌ورزند با خواری و پستی به جهنم وارد خواهند شد» (غافر: ۶۰).

نتیجه‌گیری

از آیات قرآن کریم و روایات و احادیث نقل شده در می‌یابیم که با انقلاب عظیم و استقرار حکومت مصلح جهانی، قوانین الهی به اجرا در می‌آید و مؤمنان شایسته و فداکار، یاران واقعی او خواهند بود. بدین ترتیب، بندگان صالح، حاکم و وارث جهان خواهند شد. در این حکومت واحد جهانی، دین از سیاست جدا نیست. «يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ».

گسترده‌گی معنای صالحان، شایستگی از نظر عمل و پرهیزکاری، دانش و تخصص، توانایی جسمی و فکری، سیاست و مدیریت و نظم و فرماندهی را شامل می‌شود. بنابراین، اگر در هر زمان و مکان، بندگان صالح خدا قیام کنند، پیروز خواهند شد و سرانجام به رهبری حضرت مهدی(عج)، حکومت واحد جهانی تشکیل می‌شود. دولت کریمه، عدالت را در ابعاد مختلف، حاکم می‌سازد. بر اساس وعده خداوند، گسترش دین اسلام در سراسر جهان، امری حتمی است که تاکنون محقق نشده است. با توجه به تأویل روایات رسیده از ائمه معصومین (ع) و آیات مذکور در قرآن کریم، بر پایی چنین حکومتی در روزگار ظهور مهدی موعود تحقق خواهد یافت.

قائم آل محمد با ظهور خویش، به زندگی فرسوده همه انسان‌ها، جانی تازه می‌بخشد و سعادت و خوشبختی را به آنان هدیه می‌کند. او وارث و خاتم ولایت محمدی است که تمام علوم نبوی را به وراثت از روح رسول‌الله دریافت می‌کند. طرح حکومت مصلح جهانی و جهانی سازی مهدوی در حقیقت راهبرد آرمانی و نهایی جهان است و نسخه درمان جامعه بشری از حرمان‌ها و تنگناهای بی‌شمار خویش است. مهدی (عج) در یک شرایطی می‌آید که اختلاف در میان بشر، شدید و زلزله‌ها برقرار است. اما بایستی به این نکته توجه داشت که هر انقلابی وقتی به نتیجه می‌رسد که قبلاً در ابعاد مختلف زمینه سازی خوبی برای آن شده باشد و هیچ انقلاب و نهضتی بدون مقدمه و زمینه سازی به پیروزی نخواهد رسید و این قانون در تداوم آن نیز وجود دارد. جهت بر پایی انقلاب حضرت مهدی (عج) نیز به زمینه سازی خوب نیازمند است.

یادداشت‌ها

- ۱- تعدادی از این آیات عبارتند از: (بقره: ۲۰۳، آل عمران: ۸۳، نساء: ۱۵۹، انفال: ۳۹، توبه: ۳۳، هود: ۸۶، ابراهیم: ۵، حجر: ۳۹ و ۳۸، اسرا: ۳۳، مریم: ۷۵، نور: ۵۵، قصص: ۵، سجده: ۲۹، فتح: ۲۸).
- ۲- در توضیح معنای این آیه یادآوری می‌کنیم که ذکر در اصل به معنای هر چیزی است که مایه تذکر و یادآوری باشد ولی در آیه یاد شده به کتاب آسمانی حضرت موسی (ع) یعنی تورات تفسیر گردیده است به قرینه این که قبل از زبور معرفی شده است. طبق تفسیر دیگری، ذکر اشاره به قرآن مجید است زیرا که در خود آیات قرآن این عنوان به قرآن گفته شده است: «إِنَّ هُوَ أَلَّا ذُكِّرَ لِلْعَالَمِينَ» (تکویر: ۲۷) (مرکز فعالیت‌ها و پژوهش‌های قرآن و عترت، ۱۳۸۰، ص ۴۴).
- ۳- اسلام در محیطی ظهور کرد که مردم از نظر فرهنگی و اجتماعی در پایین‌ترین سطح قرار داشتند. بر اساس گزارش‌های تاریخی، تعداد باسوادان در میان قریش ۱۷ تن و در میان دو قبیله اوس و خزرج تنها ۱۱ تن بود و حتی در بعضی مناطق دیگر تحصیل علم انحصاری بود (ر.ک: سبحانی، ج ۱، ص ۶۸ و ۱۳۲).
- ۴- قریب همین مضمون در کتاب کنز العمال، حدیث ۴۳۵۶۰ نیز آمده است.

کتابنامه

قرآن کریم.

- ابن ابی الحدید، عزالدین بن هبء الله، (۱۳۷۲)، شرح نهج البلاغه، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت: دارالحياء الكتب العربیة، چاپ دوم.
- اسکندری، حسین، (۱۳۸۱)، آیه‌های زندگی، تهران: انتشارات صدا و سیما، چاپ اول.
- حاتمی، خواجه نادر، (۱۳۸۴)، «آسیب شناسی مهدویت در عصر کنونی»، فصلنامه در انتظار خورشید مغرب، تهران: نشر موعود عصر (عج)، چاپ اول.
- حکیمی، محمد رضا، (۱۳۸۶ق)، سپیده آشنا، تهران: انتشارات دلیل ما، چاپ هشتم.
- دین پرور، سید جمال الدین، (۱۳۶۱)، جهان گشای عادل، قم: نشر مؤسسه امام المهدی.
- قائمی، علی، (۱۳۸۲)، نگاهی به مسئله انتظار، قم: انتشارات شناخت اسلام، چاپ اول.
- قمی، شیخ عباس، (۱۳۶۴)، مفاتیح الجنان، نجف: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
- کلینی، یعقوب بن جعفر، (۱۴۰۱)، اصول من الکافی، ترجمه سیدجواد مصطفوی، بیروت: دارالکتب الاسلامیه، چاپ پنجم.
- مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۳ق)، بحارالانوار، ترجمه سید عبدالحسین رضایی، تصحیح حبیب الله بیاتی، قم: نشر کتابفروشی اسلامیة، چاپ هفدهم.
- مدرسی، سید محمد تقی، (۱۳۷۹)، هدایتگران راه نور: زندگینامه چهارده معصوم، مترجم محمد صادق شریعت، تهران: انتشارات محبان الحسین، چاپ اول.
- مرکز فعالیت‌ها و پژوهش‌های قرآن و عترت، (۱۳۸۰)، شرح زندگانی امام مهدی (عج)، تهران: سازمان چاپ دانشگاه آزاد اسلامی.
- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۸۰)، تفسیر نمونه، تهران: نشر دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیستم.
- مولوی نیا، جواد، (۱۳۸۱)، سیمای مهدویت در قرآن، قم: انتشارات امام عصر، چاپ اول.
- نقدی، زهرا (۱۳۸۴)، «عصر ظهور، آمادگی و زمینه سازی»، فصلنامه در انتظار خورشید مغرب، تهران: نشر موعود عصر (عج)، چاپ اول.
- واحد تحقیقاتی گل نرگس، (۱۳۸۲)، آیا ظهور نزدیک است، تهران: انتشارات گل نرگس، چاپ چهارم.
- هاشمی شهیدی، اسدالله، (۱۳۸۰)، ظهور حضرت مهدی از دیدگاه اسلام و مذاهب و ملل جهان، قم: انتشارات مسجد جمکران، چاپ اول.